

ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.4.02>

Віталій АПАЛЬКОВ

Психологічні механізми регуляції поведінки військовополонених засобами символічної мімікрії

VITALII APALKOV. **Psychological mechanisms of war prisoners behavior regulation by means of symbolic mimicry.** *The article discusses the psychological characteristics of the adaptive behavior of a serviceman during his stay in captivity. The analysis of psychological factors influencing the behavior of a serviceman during capture and during his stay in it is made. The genesis of mimicry is analyzed, the psychological characteristics and varieties of mimicry behavior of the individual are investigated. The presented research results make it possible to form a holistic view of the mechanisms of functioning, expression and interpretation of emotions, which affect the mimicry behavior of a serviceman from the moment of being captured until the moment of his release.*

Key words: symbolic mimicry; mimic expression; rationalization of behavior; captivity.

Постановка проблеми. Полон є неминучим наслідком будь-якого збройного протистояння, а виживання в ньому - наука, якій

навчають в провідних арміях світу. В арміях країн блоку НАТО в рамках базової підготовки кожен військовослужбовець отримує тренінг курсу SERE (Survival, Evasion, Resistance and Escape - Виживання, Ухилення, Опір та Втеча). Кожна особа яка вижила у полоні вважається експертом з виживання, адже набула унікального досвіду подолання фізичних та моральних випробувань, метою яких було її моральне та фізичне знищення. Переважна більшість зарубіжних та вітчизняних науковців погоджуються з тим, що життя військовослужбовців з перших хвилин потрапляння в полон залежить від особливостей їх поведінки [4;8;12].

На етапі потрапляння в полон військовослужбовець перебуває у вириї амбівалентних думок та емоцій. Він має обрати вірну стратегію поведінки. Думки на кшталт: миритися з фактом уполонення чи спробувати вихопити зброю та вдатись до втечі постійно вирують у свідомості полоненого спустошуючи його. Слід зазначити, що вітчизняна військова психологія виробляє рекомендації щодо регуляції поведінки військовослужбовця в умовах бойового стресу, що є невід'ємною складовою при підготовці військовослужбовців до виживання в полоні. Належне місце посеред адаптивних способів поведінки займає мімікрія, дослідженням різноманітних проявів якої займалась низка видатних вчених. Актуальність дослідження символічної мімікрії, як адаптивного способу поведінки військовослужбовців в полоні обумовлюється передусім потребою з'ясування її сутності та форм проявів, як ефективної маскувальної (імітаційної) поведінки людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наукова спільнота останнім часом значно збагатилась результатами власних досліджень стосовно поведінки військовослужбовців в полоні [1;4;8;12]. Матеріали нашого дослідження стосуватимуться психологічних механізмів регуляції поведінки військовополонених засобами символічної мімікрії. Для визначення сутності символічної мімікрії використовуються філософські ідеї раціоналізму, емпіризму. Теоретичним підґрунтям дослідження є роботи видатних зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Ч. Дарвін, Н. Зарецька, Р. Кайуа, А. Лобанова, І. Морозова, Д. Павличенко, А. Побідаш, В. Савінцев, В. Франкл, О. Хміляр, Р. Чалдіні, Ю. Широбоков.

Метастатті. З огляду на актуальність та недостатню розробленість проблеми, метою статті є теоретичний аналіз психологічних механізмів регуляції поведінки військовополонених засобами

символічної мімікрії, як чинника який сприяє виживанню в полоні.

Методи дослідження. В процесі роботи були використані теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям страху військовослужбовців щодо потрапляння у полон є свідчення звільнених осіб про жорстокість та тортури, яких вони зазнали у полоні. Світ полону зневажає цінність людського життя, відбираючи у людини волю він робить її об'єктом знищення [1;4;7;8;12]. Результати досліджень О. Хміляра показали, що переважна більшість військовослужбовців визнають, що мали можливість уникнути полону [8]. Захоплений в полон військовослужбовець дуже гостро відчуває конфлікт між почуттям обов'язку та прагненням врятувати власне життя. Кожен з них почувається винуватим за потрапляння в полон [1].

О. Хміляр дослідивши психологічні аспекти потрапляння вояків в полон констатує, що усвідомлення військовослужбовцем цього факту відбувається із затримкою. Військовослужбовці під час їх уполонення зазвичай налякані та перебувають в шоковому стані, а тому інколи намагаються вдатись до втечі або вихопити зброю у противника, що зазвичай закінчується стратою [8]. Дослідження поведінки військовополонених дають змогу виокремити особливі психічні реакції, які умовно поділяються на три фази: *шок потрапляння в полон, зміни характеру* від перебування в полоні і *фаза звільнення з полону* [3;4;5;7;8;12]. Фаза перебування в полоні поділяється також на три складові: вітальна реакція, адаптація, апатія. Праці таких дослідників, як В. Савінцев, В. Франкл, О. Хміляр, Ю. Широбоков підтверджують, що вищезазначені фази є однаковими як для військових так і для цивільних в'язнів [5;7;8;12].

В своїй роботі "Психологія впливу" Р. Чалдіні зазначає, що мімікрійна поведінка людини носить усвідомлений та прагматичний характер. Людина свідомо визначає мету і програму своєї адаптивної поведінки. Автор виокремлює мімікрійну поведінку, як таку, що надає перевагу серед особин свого виду. Він зазначає, що саме людина здатна усвідомлено вдаватись до мімікрійної поведінки з прагматичних міркувань та для досягнення власного успіху. За Р. Чалдіні успіх такої поведінки можливий в своїй соціальній групі. Цих осіб автор називає – "експлуататорами". Такі особи набувають здатності підлаштовуватись під мовну, знаково-символічну систему

того, на кого спрямована дія. Ефективність “експлуататорів” на думку Р. Чалдіні полягає у спрямованому впливі на базові автоматичні моделі поведінки людей, які мають у своїй основі психологічні принципи та стереотипи. Таким чином, особи що вдаються до мімікрійної поведінки кодують її таким чином, що вона є зрозумілою для того, на кого спрямована дія [9].

О. Хміляр в своїй роботі «Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості» зазначає, що кодуючи себе для іншої людини, передавач закладає модель відповідної поведінки одержувача повідомлення. У цьому контексті автор наголошує на необхідності подальшого дослідження процесу передачі повідомлень за допомогою вербальних, психомоторних символів мовлення, покликаних одночасно виконувати як інформативну, так і регуляторну функції. Побудова ефективного алгоритму адаптивної поведінки особистості можлива лише за умов наявності достатнього обсягу інформації про зміни (характер емоційних контактів, вимог соціуму).

Як невід’ємну складову мімікрійної поведінки особистості слід розглядати прояви її мімічних експресій, які є каналом трансляції невербальної інформації. Загально визнаними науковцями що заклали підвалини у дослідженні мімічних проявів є Ч. Дарвін, П. Екман, К. Ізард. Обличчя людини є багатосигнальною системою та важливою фізичною характеристикою внутрішнього стану людини. Слід зазначити, що послідовним етапом циклу життя емоцій людини є їх вираження засобами міміки. П. Анохін зазначає, що завдяки певній нервовій побудові організму мімічні жести завжди виражаються симетрично і мають специфічну фізіологічну архітектуру. Як зазначив О. Хміляр в своїй роботі «Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості» П. Екманом та К. Ізардом були виділені так звані фундаментальні (базові) емоції. Емоція вважається фундаментальною, якщо вона має власний механізм виникнення та виражається особливими мімічними й пантомімічними засобами. Це ті елементарні емоційні процеси, з яких складається все різноманіття емоційного життя людини. Вважається, що такі емоції є вродженими. За К. Ізардом, існує десять фундаментальних чи базових емоцій, таких як: інтерес, радість, горе, гнів, відраза, презирство, страх, здивування, сором, провина. П. Екман та К. Ізард виділили три типи сигналів обличчя: стабільні (постійні); відносно стабільні (змінювані протягом життя); нестабільні (короткотривалі, що утворюються протягом руху м’язів обличчя). В середині класу нестабільних (короткотривалих)

сигналів П. Екман та К. Ізард виділили символічні сигнали, які є психомоторними еквівалентами звичайного слова або фрази (наприклад знак “підморгування очима” символізує як згоду так і іронію, а підняті брови - запитання). Мімічні жести забезпечують передачу повідомлення від передавача до реципієнта. Використання мімічних жестів спільно з мовленням здатне посилити або зневілювати закладений у тексті сенс. В залежності від домінуючих морально-етичних норм суспільство регулює використання тих чи інших мімічних жестів. Для правильного декодування мімічних жестів їх слід розглядати інтегрально, спільно з іншими вербальними та невербальними сигналами [10]. О. Хмільяр зазначає, що цілісність та динамічність є головними характеристиками жестів в процесі символічної регуляції поведінки особистості. Зазначений вчений провів аналіз емпіричних досліджень щодо декодування восьми психічних станів: здивування, страху, гніву, суму, зневаги, рішучості, радості, інтересу. За одиницю аналізу виразу обличчя вважалась мімічна ознака. На фізіологічному рівні мімічна ознака характеризується напрямком руху лицьових м'язів, інтенсивністю вираження. На феноменологічному рівні мімічна ознака описується наступним чином: “брови підняті догори”, “губи щільно стиснути”. Певна мімічна ознака проявляється коли особистість переживає відповідний психічний стан. Слова військовополоненого мають підкріплюватись вираженням певних мімічних експресій. Знання щодо функціонування мімічних експресій дозволяє полоненому ефективно вдавати певні штучні емоції, або приховувати справжні.

Багато науковців в слід за А. Ленгле та Г. Шингаровим, трактують емоцію через фізіологічні, біохімічні та психічні реакції. Дослідники відзначають, що тривалі експресії призводять до змін в рисах обличчя і виступають індикаторами емоційних рис особистості. Домінуючі емоції формують на обличчі людини, так звану, мімічну маску, яка розглядається нами як проекція емоційного життя людини на її обличчя. Мімічна маска являє собою результат усталених мімічних проявів певних емоцій. З виразу обличчя військовослужбовця можна зрозуміти, що він відчуває, що і створює її інформативну значущість під час спілкування. Багато науковців погоджуються з О. Хмільяром підкреслюючи, що під час сприйняття обличчя можна зробити висновок про расову і статеву належність людини, її вік, характер та інші особливості. В свою чергу П. Екман, вивчаючи мімічні прояви базових емоцій та обману, стверджує, що існують вирази обличчя

контрольовані та неконтрольовані. Життєвий цикл емоції завжди завершується її вираженням. Зазначене відбувається навіть за свідомої протидії військовослужбовця, який її переживає.

Науковець дійшов до висновку, що навіть коли людина намагається приховати свої думки і свій настрій, то за мімічними та пантомімічними сигналами можна констатувати, що людина лише вдає це. П. Екман стверджує, що навіть «найпрофесійніша» гра за 20 хвилин втрачає свою силу. Оскільки емоції охоплюють весь організм то вони проявляються у виразних рухах: міміці – виразні рухи обличчя, пантоміміці – виразні рухи всього тіла, «вокальній міміці» – інтонація і тембр голосу людини, а також у мікрорухах – тремор, реакції зіниць тощо. Особлива роль у визначенні базових емоцій як способу входу до емоційного світу особистості приділяється вираженню (експресії) емоцій, а саме мімічним. Ще у XIX ст Ч. Дарвіном була висловлена теза про універсальність виразів обличчя. Положення, висунуті Ч. Дарвіном, були підтверджені новітніми дослідженнями. Кожній базовій емоції відповідають особливі мімічні прояви на обличчі та пантомімічні рухи. П. Екман довів, що вираження емоцій не залежить від національної приналежності (існують лише незначні відмінності, що обумовлені вихованням та культурним середовищем).

О. Хміляр зазначає, що чуттєвість до мімічної експресії значно посилює здатність особистості розуміти поведінку інших. Разом з тим, тлумачення слів у поєднанні з мімічними експресіями слід розглядати лише в межах конкретного контексту.

Мімічні вирази військовополоненого є потужним транслятором думок та переживань, а мімічна експресія є невід'ємною частиною процесу його мімікрійної поведінки. Мімікрійна поведінка військовополоненого має проявляється в раціоналізації його поведінки, амбівалентності суджень, вдавання до приховування поглядів, ціннісно-нормативних та світоглядних систем під формою загальноприйнятих. М. Вебер вважає, що в міру розвитку суспільства цілком природно відбувається і раціоналізація людської поведінки. Вдаючись до приховування власних переживань військовополонений має приховати невербальні сигнали, що протікають на її обличчі або які демонструє тіло на протязі часу переживання певної емоції. І навпаки, вдавати переживання певної емоції яку насправді не відчуває. Як зазначає В. Біркенбіль людина на відміну від власного тіла, майже не здатна імітувати своїх мімічних експресій, оскільки контролювати лицьові м'язи майже неможливо. Факт того, що люди

мало усвідомлюють власну міміку, дозволяє нам покласти на інформацію, що отримується від гри лицьових м'язів співрозмовника.

Багато вчених погоджуються, що у випадку демонстрації мімікрійної поведінки особистість намагається уникнути виокремлення себе зі спільноти із однорідними поглядами. Військовополонений під впливом зовнішніх факторів здатен вдаватись до структурування та моделювання поведінки, що має забезпечити її подальшу долю.

О. Хміляр зазначає, що неоціненним каналом передачі інформації в системі людина-людина залишається голос. Мелодія мови, наявність і тривалість пауз, гучність голосу, ритм мови, тембр та інтонація – ті характеристики голосу які здатні збагатити мову людину змістом та надати їй будь-якого забарвлення. Через голос можна передати співчуття, симпатію або відчай. Тому голос військовополоненого на рівні гучності, чіткості вимови, інтонації не має викликати агресії.

О. Булгакова зазначає, що голос – це потужне знаряддя владарювання та маніпулювання. Цю владу надає розуміння голосу як феномену, що надає доступ до внутрішньої сутності людини. Шляхом тренування голосу та артикуляції досягається соціальне зближення та нівелюється культурна різниця між людьми.

Голос та мовлення відсилають свідомість реципієнта до певних образів, раніше сформованих, або формують в уяві нові. Голос, так само, як і погляд йдуть з середини людини і є, так би мовити, відбитком його внутрішнього стану в конкретний момент часу. Міміка, поза, жести містять велику кількість сигналів, які повідомляють співрозмовнику інформацію на рівні відношення. Часто тільки за допомогою немовленевих сигналів можна зрозуміти, що співрозмовник має на увазі щось протилежне тому, що він говорить. Таким чином, для військовополоненого контроль над своїми вербальними та невербальними сигналами набуває особливого значення.

Голос несе в собі сліди не тільки фізичного тіла, але й визначники походження, виховання та рівня соціального шару особистості. Ці відбитки цілком можуть бути зімітовані шляхом голосової мімікрії. Властивості голосу - висота, придих, ступінь хриплості, так само як гучність, темпоритм, динаміка, артикуляція і мелодика – цілком можуть бути використані військовополоненим задля досягнення комунікативних цілей.

Слідом за голосовою мімікрією, що є логічно обумовленим кроком, розглянемо мовну мімікрію. Фахівці відзначають маркування певної спільноти, в якому було прийнято гикати, окати, акати або гаркавити, підкреслюючи свою приналежність до особливої соціальної, етнічної, регіональної або професійної групи.

Мовний вплив – це вплив на співрозмовника засобами мовної комунікації в процесі спілкування задля досягнення власної комунікативної мети. Мовна комунікація – являє собою потужне знаряддя впливу на свідомість і поведінку людей, що природно цікавить нас під час вивчення всього комплексу мімікрійної поведінки військовополоненого. Вміле застосування законів мовного впливу надає можливість до прогнозування результатів мовної комунікації. Діалог є невід'ємною частиною людської діяльності, та постає як відображення складної системи структур свідомості особистості. Слід враховувати, що мовна особистість є похідною від соціальної сфери, в якій переломлюються багаточисельні і суперечливі класово-майнові, професійно-групові, вікові, етнічні та інші відносини. Для того щоб мова однієї особи була адекватно сприйнята іншою, вони мають використовувати мовленнєві конструкції, які є типовими для тих соціальних кіл, представником якого є його співрозмовник. Соціальний статус носія мови впливає на мовну поведінку індивідуума і багато в чому визначає набір тих чи інших комунікативних мовних форм.

З особою яка проводить допит – полоненому слід розмовляти використовуючи його стиль мовлення, а з особою, що охороняє, стиль що відповідає її мовленню, оскільки зазвичай вони є представниками різних соціальних прошарків. Вживання свідомо відмінних мовленнєвих зворотів лише посилить вороже ставлення. Використовувати слід ті самі “регіональні” орфоепічні вимови слів до яких часом належать солдати-найманці. У процесі спілкування особа вживає такі мовні стереотипи, які органічні його світогляду, та є відголоском його суспільного становища.

В процесі діалогічного мовного спілкування співрозмовники обмінюються повідомленнями, які на рівні мови закодовані в речення. При цьому, речення як продукт людської свідомості і його відображення на вербальному рівні є результатом когнітивної діяльності конкретної особистості. Наділена творчим мисленням особистість здатна використовувати його в такій області, з якою тісно пов'язана її свідомість, тобто в мовній діяльності. Військовополонений

може свідомо та навмисно змінювати модель своєї мовної поведінки, вживаючи мовні стереотипи, відмінні від його власного світогляду. Таким чином, мовна мімікрія - це усвідомлене або неусвідомлене уподібнення промовцем власної мови комунікативним моделям близьким співрозмовнику і відмінних від звичних для нього самого.

Як зазначає Морозова І.Б., мовна мімікрія є різновидом соціальної мімікрії як виду психологічного захисту, разом з тим - це спосіб розслаблення співрозмовника, завоювання його довіри, привернення до себе або, навпаки, відвертого домінування над ним за допомогою цілого набору мовних засобів. Результатом мовної мімікрії є психологічне маніпулювання або досягнення власного психологічного комфорту. На думку Морозової І.Б. у випадку вибору одного мовного коду з співрозмовником мовну мімікрію вважаємо *гармонізуючою*. У випадку де має місце умисне та свідоме порушення комунікативної рівноваги, мовну мімікрію вважаємо *дисгармонійною*.

Постає запитання, яким чином можливо «зірвати маски» з осіб, що вдаються до мовної мімікрії. Авторка дійшла висновку, що основним маркером істинної приналежності особистості до того, чи іншого соціального прошарку (з точки зору структурної складності вживаних ним конструкцій) є довжина і синтаксична ускладненість речень в його промові. Свідомо чи підсвідомо, особистість яка вдається до мовної мімікрії відтворює мовленеві звороти невластивої для них довжини та конструкції. Дослідження структурно-синтаксичних характеристик мови особистості дозволяє говорити про певний показник рівня складності ментальних процесів, що протікають в її свідомості.

Людина вимовляючи будь-яку фразу перебуває у відповідній позі, значення якої можна витлумачити. Як зазначає В. Біркенбіль важливою умовою наявності довіри до слів співрозмовника є конгруентність, тобто відповідність вимовлених слів сигналам його тіла. До сигналів тіла слід віднести: позу, міміку, жестикуляцію та дистанціювання. Таким чином, неузгодженість слів з мімікою та рухами тіла військовополоненого викликає до нього недовіру. Через такі дії охоронець свідомо чи несвідомо буде відчувати недовіру до слів військовополоненого, оскільки словам під час спілкування надається переважне значення. Авторка зазначає, що до будь-яких сигналів співрозмовника треба ставитись уважно та перевіряти їх заради уникнення помилок трактування. Сигнали тіла, що виражають ставлення мовця до своїх слів і до слухача, мають надзвичайно

важливе значення і повинні сприйматися усвідомлено, тому що тільки в цьому випадку можна зменшити ймовірність помилкової інтерпретації змісту мовленнєвої інформації.

З огляду на означене протягом спілкування необхідно задавати контрольні запитання. Нетактовне або панібратське запитання може бути розцінено, як вторгнення в психологічну інтимну сферу, що здатне завадити нормальному ходу бесіди. Отже слід дійти висновку, що саме контрольні запитання допомагають максимально точно переводити сигнали тіла на мову свідомості. Людський мозок одночасно сприймаючи багато факторів таких, як статура співрозмовника, його поза, міміка, енергійність рухів та жестикуляція, інтонація та чистота вимови, мелодія голосу, ритм мовлення, сила звуку, діалектичне забарвлення змальовує картину цілісного образу.

Ми погоджуємось з В. Біркенбіль в тому, що кінесика вже довела власну спроможність бути корисною тим, хто знає, як використовувати її рекомендації, застосовуючи їх у своїй практиці.

Як зазначає О. Хміляр в своїй роботі «Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості» особливе значення в декодуванні мімічних жестів людини займає соціальний інтелект. Його функціонування залежить від процесів пам'яті, мислення, перцепції та сенситивності. Соціальний інтелект постає як вміння правильно думати про людей, прогнозувати їх поведінку й забезпечувати адекватне пристосування у міжособистісній взаємодії. Ключове місце в процесі регуляції поведінки особистості займає символ. Символ – значеннєва конструкція предмета. Він фіксує сутність психічного явища і генезис знань про цю сутність. Символ є одночасно кодом, в якому містяться чуттєво-інтуїтивні структури психічного відображення і психолінгвістичною одиницею мови, що несе в закодованому вигляді думки, почуття та образи. Для визначення сутності символічної мімікрії використовуються філософські ідеї раціоналізму, емпіризму. У структурі символічної регуляції поведінки важлива роль відводиться проксемічній системі. Символічна регуляція залежить від розміру “особистого простору”; емоційного заповнення й особистої значущості; реакцій, пов'язаних із порушенням кордонів і вторгненням інших в особистий простір. Зі скороченням дистанції між комунікаторами емоційне напруження зростає, зі збільшенням спадає. Зазначене знаходить вираження у певній реакції особистості, зокрема зміні пози. Також слід звернути увагу, що зі збільшенням відстані (коли унеможливаються дотики)

зоровий контакт стає інтенсивнішим.

Мімікрійну поведінку варто порівнювати з грою. Спільним для цих феноменів є наявність певного місця, правил гри та бажання учасників перемогти. За природою гра ірраціональна. Й. Гойзенга визначає гру як функцію, яка сповнена сенсом, а її направленість породжує нематеріальну стихію, що включена в саму гру. Напруження гри та радість від перемоги на думку Й. Гойзенги і створює її привабливість. Гра не маючи меж і не обмежуючись лише людською свідомістю розповсюджується на світ людей і тварин (*так само як і мімікрія*).

В якості висновку можна констатувати, що страх військовослужбовців щодо потрапляння у полон є великим. Вітчизняна військова психологія виробляє рекомендації щодо регуляції поведінки військовослужбовців в полоні, проте дослідженням психологічних механізмів регуляції поведінки військовополонених засобами символічної мімікрії не приділено належної уваги. Своєчасність дослідження символічної мімікрії, як адаптивного способу поведінки військовослужбовців в полоні обумовлюється необхідністю збереження їх фізичного та психічного здоров'я. Необхідною умовою для успішного мімікрування в новому середовищі залишається наявність достатнього обсягу інформації про це середовище. В цьому контексті необхідною умовою підготовки військовослужбовців має стати цільова підготовка до можливого потрапляння в полон та виживання в ньому. Отримання військовослужбовцями навичок регуляції поведінки засобами символічної мімікрії стає для них певним "щепленням", що допоможе зберегти фізичне та психічне здоров'я. Зазначена підготовка має перейняти досвід виживання в полоні накопичений протягом проведення Антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей.

References:

1. Зарецька Н. Не ресурс, а актив: звільнені з полону знають те, чого не знають інші / Зарецька Наталя [Електронний Ресурс] Режим доступу.: <https://novynarnia.com/2020/01/28/ne-resurs-a-aktiv-zvylneni-z-polonu-znayut-te-chogo-ne-znayut-inshi/>
2. Леонтьев Д.А. Жизненный мир человека и проблема потребностей / Леонтьев Дмитрий Алексеевич / Психол. журн., 1992. № 2. Т. 13. – С. 107–117.
3. Павличенко Д. Ціна свободи / Павличенко Дмитро – К. .: «Самміт-Книга», 2014. – 284 с.

4. Побідаш А.Ю. Психологічні особливості основних фаз піратського полону / Побідаш Андрій Юрійович. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України., 2012. – 12 с.
5. Савінцев В. Військова психологія та педагогіка: інноваційний підхід / Савінцев Ч.І. НУОУ, 2012. – 412 с.
6. Фінк Є. Основные феномены человеческого бытия. / Євген Фінк. – М.: «Канон+», 2017. – 432 с.
7. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. – Х.: «Глобус», 2018. – 159 с.
8. Хміляр О.Ф. Застосування Сухопутних військ Збройних Сил України у конфліктах сучасності: збірник тез доповідей науково-практичної конференції / Хміляр Олег Федорович (16 листопада 2017 року). – Львів: НАСВ, 2017. – С. 132–133.
9. Чалдіні Р. Психологія впливу / Роберт Чалдіні – Х.: «Клуб сімейного дозвілля», 2017. – 350 с.
10. Ті, що пережили пекло: свідчення жертв про місця незаконних ув'язнень на Донбасі. Коаліція громадських організацій та ініціатив “Справедливість заради миру на Донбасі” – К.: «ЦП Компринт», 2015. – 84 с.
11. Кант Э. Наблюдения над чувством прекрасного и возвышенного / Кант Эммануил. «Мысль», 1964. – 19 с.
12. Широбоков Ю. До питання про соціально-психологічну модель наслідків полону / Юрій Широбоков. – У. : Психологічний журнал Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Вип. 2. 2019. – С. 67–78.

Transliteration of References:

1. Zaretska N. Ne resurs, a aktyv: zvilneni z polonu znaiut te, choho ne znaiut inshi [Not a resource, but an asset: freed from captivity know what others do not know] / Zaretska Natalia [Elektronnyi Resurs] Rezhym dostupu.: <https://novynarnia.com/2020/01/28/ne-resurs-a-aktiv-zvilneni-z-polonu-znaiut-te-choho-ne-znaiut-inshi/> (in Ukrainian).
2. Leontev D.A. Zhiznenny mir cheloveka i problema potrebnostey [Human life and the problem of needs] / Leontev Dmitriy Alekseevich / Psikholog. zhurn., 1992. № 2. T. 13. – S. 107–117 (in USSR).
3. Pavlychenko D. Tsina svobody [The price of freedom] / Pavlychenko Dmytro – К.: «Sammit-Knyha», 2014. – 284 s (in Ukrainian).
4. Pobidash A.Iu. Psykholohichni osoblyvosti osnovnykh faz piratskoho polonu [Psychological features of the main phases of pirate captivity] / Pobidash Andrii Yuriiiovych. Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy., 2012. – 12 s (in Ukrainian).
5. Savintsev V. Viiskova psykholohiia ta pedahohika: innovatsiinyi pidkhid [Military psychology and pedagogy: an innovative approach] / Savintsev Ch.1. NUOU, 2012. – 412 s (in Ukrainian).

6. Fink Ye. Osnovnye fenomeny chelovecheskogo bytiya [The main phenomena of human existence] / Yevhen Fink. – M.: «Kanon+», 2017. – 432 s (in Germany).
7. Frankl V. Liudyna v poshukakh spravzhnogo sensu. Psykholoh u kontstabori. [Man in search of true meaning. Psychologist in a concentration camp] – Kh.: «Hlobus», 2018. – 159 s (in Austria).
8. Khmiliar O.F. Zastosuvannia Sukhoputnykh viisk Zbroinykh Syl Ukrainy u konfliktakh suchasnosti: zbirnyk tez dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii [Application of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine in modern conflicts] / Khmiliar Oleh Fedorovych (16 lystopada 2017 roku). – Lviv: NASV, 2017. – S. 132–133 (in Ukrainian).
9. Chaldini R. Psykholohiia vplyvu [Psychology of influence] / Robert Chaldini – Kh.: «Klub simeinoho dozvillia», 2017. – 350 s (in USA).
10. Ti, shcho perezhlyly peklo: svidchennia zhertv pro mistsia nezakonnykh uviaznen na Donbasi. [Those who survived hell: testimonies of victims about places of illegal imprisonment in Donbass] Koalitsiia hromadskykh orhanizatsii ta initsiatyv “Spravedlyvist zarady myru na Donbasi” – K.: «TsP Komprynt», 2015. – 84 s (in Ukrainian).
11. Kant E. Nablyudeniya nad chuvstvom prekrasnogo i vozvyshennogo [Ti, scho survived the scorching heat: the celebration of the victims about the misconception of illegal links in Donbas] / Kant Emmanuil. «Mysl», 1964. – 19 s (in Germany).
12. Shyrobokov Yu. Do pytannia pro sotsialno-psykholohichnu model naslidkiv polonu [On the question of the socio-psychological model of the consequences of captivity] / Yuriy Shyrobokov. – U. : Psykholohichniy zhurnal Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. Vyp. 2. 2019. – S. 67–78 (in Ukrainian).

The Author

Apalkov Vitalii
National Defense University of Ukraine
by Ivan Chernyakhovskyi,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4318-2417
E-mail: Vitaliy-1979@ukr.net

Abstracts

ВИТАЛІЙ АПАЛЬКОВ. Психологічні механізми регуляції поведінки військовополонених засобами символічної мімікрії. У статті розглянуто психологічні особливості адаптивної поведінки військовослужбовця під час перебування в умовах полону.

Здійснено аналіз психологічних чинників, що впливають на поведінку військовослужбовця під час потрапляння в полон та протягом перебування в ньому. Проаналізовано генезу мімікрії, досліджено психологічні особливості та різновиди мімікрійної поведінки особистості. Представлені результати дослідження дають змогу сформувати цілісне уявлення щодо механізмів функціонування, вираження та тлумачення емоцій, які впливають на мімікрійну поведінку військовослужбовця від моменту потрапляння в полон до моменту його звільнення.

Ключові слова: символічна мімікрія; мімічна експресія; раціоналізація поведінки; полон.

ВИТАЛИЙ АПАЛЬКОВ. Психологические механизмы регуляции поведения военнопленных средствами символической мимики. В статье рассмотрены психологические особенности адаптивного поведения военнослужащего во время пребывания в плену. Произведен анализ психологических факторов, влияющих на поведение военнослужащего во время попадания в плен и в течении пребывания в нем. Проанализирована генеза мимики, исследованы психологические особенности и разновидности мимикрийного поведения личности. Представленные результаты исследования позволяют сформировать целостное представление о механизмах функционирования, выражения и толкования эмоций, которые влияют на мимикрийное поведение военнослужащего с момента попадания в плен до момента его освобождения.

Ключевые слова: символическая мимика; мимическая экспрессия; рационализация поведения; плен.

WITALIJ APALKOW. Psychologiczne mechanizmy regulacji zachowań jeńców wojennych za pomocą symbolicznej mimikry.

Artykuł dotyczy psychologicznych cech zachowania adaptacyjnego żołnierza w niewoli. Dokonuje się analizy czynników psychologicznych wpływających na zachowanie żołnierza w czasie schwytania do niewoli i podczas pobytu w niej. Analizowana jest geneza mimikry, badane są psychologiczne cechy zachowań mimikrycznych osobowości. Przedstawione wyniki badań pozwalają sformułować całościowe spojrzenie na mechanizmy funkcjonowania, ekspresji i interpretacji emocji, które wpływają na zachowanie mimikryczne żołnierza od momentu schwytania do momentu jego uwolnienia.

Słowa kluczowe: symboliczna mimikra; ekspresja mimikryczna; racjonalizacja zachowań; niewola.